

Gyógyszerésztörténeti közlemények

Gyógyszerészet 26. 141—143. 1982.

Kisvárdai utolsó 48-as honvéde Somogyi Rezső gyógyszerész (1828—1907)

TUSNÁDY MIHÁLYNÉ

A szerző családi, helytörténeti és levéltári adatok alapján megismerteti Somogyi Rezső életével és munkásságával. Meltatja Somogyi Rezső gyógyszerész, közéleti és régészeti tevékenységét.

✱

Egy kevésbé ismert, magyar gyógyszerész, Somogyi Rezső 1828. november 22-én született Kisvárdán [1]. Édesapja, Somogyi János gyógyszerész, a múlt század elején a Felvidékről költözött Kisvárdára, az 1818-ban alapított Arany Oroszlán gyógyszertár tulajdonosa volt 1818—1852 között [2]. Anyja, Zboray Mária [1]. Somogyi Rezső szüleinek legidősebb gyermeke volt a hat közül. Középiskoláit Kassán végezte [3].

Az 1848—49. évi szabadságharcot honvéd főhadnagyként küzdötte végig. A szabadságharc kitörésekor — szülei akarata ellenére — elszökött hazulról és csatlakozott a honvédseregekhez. Számos csatában vett részt. Törökszentmiklósról szüleihez írt levelében figyelemre méltó a magyar csapatok akkori magatartásáról alkotott véleménye, és az egész levelet átható, Somogyi Rezsőre oly jellemző hazafias érzés nemes hevülete: „Szegény hazám védelme milly silány kezekre van bízva némelly csapatoknál, fáj rá gondolnom. Se karakter, se tudomány, csak parancsoló szellem és haszonlesési vágy... Nem magam érdekéből mondom, ...hanem józan átlátásomból, és a keserű előérzetből” [4].

A tragikus bukás után hosszabb ideig bújdosott. Ebből az időből való az a levélrészlet, melyben pályaválasztására derül fény. „A négy status, mellynek egyikére úgy mint másikára tellyes lélekkel s önmegadással kész vagyok, ez: katona, orvos, gyógyszerész, haszonbérló... Mi a gyógyszerészséget illeti: legfeljebb csak egy évi praxis kell nekem, s bátran mehetek cursusra és így három év alatt czélt érek.” [5].

Beiratkozott a bécsi egyetemre és itt szerezte meg gyógyszerészi oklevelét 1852-ben [6]. Ekkor tért haza, és átvette apja gyógyszertárát, melynek 1907-ig tulajdonosa volt [2].

Korabeli gyógyszertárvizsgálati jegyzőkönyv szerint „a gyógyszertár létezik Szabolcs megyében Kis Várda mezővárosában a város közep talyán a tulajdonos saját házában. Címje az Oroszlán. Tulajdonos Somogyi Rudolf okleveles gyógyszerész mester. Bírja apja Somogyi János után örökösödésből, ki 1817-ik évben állította fel a gyógyszertárat, melly a Nagyváradi Cs. K. Helytartósági Osztály 8354/1859 július 26-án kelt kibocsájtványára szerint reál jogúnak esmertetett el.” [7].

Ugyanebben a jegyzőkönyvben olvasható Garam Jakab járási főorvos összefoglalása az 1865. évi gyógyszertárvizsgálatról: „A megvizsgált gyógyszertár a vizsgálat minden pontjának kellően megfelelő. A gyógyszerész tulajdonos szakavatottsága, szelíd bánása és becsületessége által a köz bizodalmat gyógyszertárával együtt kiérdemelte” [7].

Fritz József megyei főorvos jelentése szintén kedvező képet fest a kisvárdai patikáról. „... nem csak minden gyógyszertári szerekkel bőven ellátva, hanem gyógyszerlajstromba még fel nem vett, de már szokásba jött különféle nem gyógy szertári szerek tartatnak” [7].

Egy 1863-ból keltezett vizsgálati jegyzőkönyv részlet szintén Somogyi Rezső gyógyszertárára és gyógyszerészi tevékenységére ad felvilágosítást: „a gyógyszertár mértékre, árszabásra, gyógyszerek jóságára és pontos kiszolgálására nézve, úgy nem különben annak birtokosa tudományos-, szak-, és társalgási-műveltségre, s tudományokban előhaladásra és nyájas bánás módjára nézve a közel és távolabb eső közönségnél jó hírben áll” [8].

A Szabolcs-Szatmár megyei Levéltárban található vizsgálati iratok szerint az ellenőrző főorvosok mindig elismeréssel nyilatkoztak Somogyi Rezső gyógyszertáráról. „Jól esik kinyilatkoztatni ezen gyógyszertár felől, miszerint az itt szemlélhető gazdag, mondhatnám büszke fölszereltség egyesülve aztán a kezelő és kiszolgáló személyzet ildomos és pontos eljárásával méltán tartja fenn ennek első rangját a közvéleményben” [9]. „Mérték, árszabás és kiszolgáltatás tekintetében nagy vidéken a leghízelgőbb közvélemény uralkodik fölöle” [10].

Nemcsak a törvény, és az orvosok követeléseinek felelt meg tökéletesen az „Arany Oroszlán” gyógyszertár és tulajdonosa, hanem a közönségnek is. Ezt bizonyítja, hogy amikor felmerült Kisvárdán egy második gyógyszertár létesítése, akkor dr. Szabó Dávid megyei főorvoshoz egy beadvány érkezett húsz aláírással: „A Kisvárdán levő gyógyszertár az egész megyében elismert oly egyének kezei között van, kik tudományok, műveltségük és szorgalmuk által a legnagyobb méltatásban részesülnek, kik soha eddig elé a gyógyszerek kiszolgáltatása körül semmi irányban kívánnivalót nem hagytak, sőt mindig a legnagyobb elismerésben részesültek felsőbb helyről is, nem lehet okunk versenyt állítani ott, ahol az emberiségre a gyógyszer pangása miatt csak kár káromolhatnék” [11].

Gyógyszerészi munkásságát kutatva, még egy adat érdemel említést. A Magyarországi Gyógy-

szerezés Egyesület Szatmáron megalakult III. kerülete 3. járásának volt alelnöke [12].

Ezenkívül az ismétlődő kolerajárványok adatgyűjtésével és azok felterjesztésével is foglalkozott [13].

Amikor létrehozták a kisvárdai közkórházat, már *Somogyi Rezső* gyógyszerertárán kívül az 1883-ban alapított Csillag gyógyszerertár is működött. Ekkor jelentik be *Somogyi Rezső* és *Fried József*, hogy „a kisvárdai kórház részére szükség-lendő gyógyszerek árából 10%-ot engedni hajlandók és megállapodtak abban, hogy a kórházat évenként felváltva el fogják látni gyógyszerekkel” [14]. Ezt tehette azért is — korabeli dokumentumok bizonyítják —, mert a virilisek névjegyzékében neve a 4—6. helyen szerepelt [23].

Somogyi Rezső élete, működésének java arra az időre esett, amikor Kisvárdá lassú életütemű mezővárosból mai értelemben vett várossá kezdett fejlődni. Ebben az átalakulásban jelentős szerepet vállalt. Különösen a nevelésügy foglalkoztatta. Ő vetette fel annak a gondolatát, hogy Kisvárdán községi állami iskolát kell létrehozni. Az iskola irattárában meglevő dokumentumok igazolják a több éves szervezési munkáját. 1875-ben állították fel az állami elemi iskolát, melynek *Somogyi Rezső* adta az ingyentelkét. Ő volt az iskola első gondnoksági elnöke. A hálás utókor az iskola 50 éves fennállásának jubileuma alkalmából 1925-ben emléktáblát helyezett el az iskola előcsarnokában, melyen a következő felirat olvasható: „Ezen állami elemi iskola felállítása körül szerzett érdemek elismeréséül a népnevelés lelkes barátjának *Somogyi Rezsőnek* emlékére az 50. éves évforduló alkalmából elhelyezte hálája jeléül Kisvárdá község közönsége — 1925” [15].

A Bach-korszakban egyik szervezője volt a kisvárdai ellenállásnak. Ő és társai megszervezték és heteken át rejtegették a császári főszolgabíróság adókönyveit, ezzel megbénították az osztrák hatóságok munkáját. Csak a kilátásba helyezett vérengzések kényszere alatt szolgáltatották vissza [16]. Politikai állásfoglalását azzal is bizonyítani akarta, hogy a németes hangzású Rudolf keresztnévét ekkor változtatta Rezsőre.

A millenniumra elkészítette Kisvárdá monográfiáját. Az ő tollából közölte a „Kisvárdai Lapok” című társadalmi és közgazdasági hetilap a Casino Egylet 50 éves történetét [17].

Életművében igen jelentős régészeti tevékenysége is. Több éven át szakértelemmel és szorgalmasan gyűjtötte nemcsak szűkebb páttriája a Rétköz, hanem a megye egész területének régészeti leleteit is. Értékes gyűjteményét a nyíregyházi múzeumnak ajándékozta. Az Archeológiai Értesítőben 1871-ben báró *Vécsey József*, a Szabolcs megyei Régészeti Egylet elnöke [18] így írt: „A Szabolcs megyei Régészeti Egylet örömmel ünnepel, a mennyiben gyűjteményünk kis várdai gyógyszerész *Somogyi Rezső* egyleti tag szíves adománya által oly nevezetes gyarapodásban részesült, hogy immár kezdetlegességi állapotot meghaladottnak mondhatjuk, és az egybehasonlí-

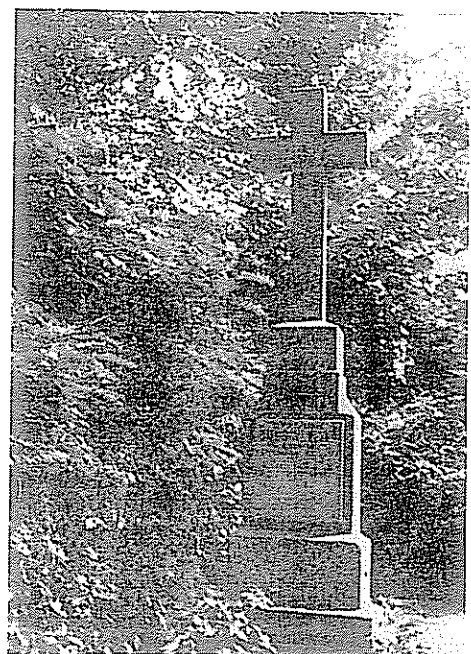
tást bármely vidéki gyűjteménnyel kiállhatni véljük. . . ezen egy férfi szorgalma megszegyeníti némileg egyesület működésünket, a mennyiben ily szép és választékos tárgyakat mi eddig nem bírtunk összeszedni; annál nagyobb örömünk, hogy több éves szorgalmánál eredményét egyleti múzeumunknak felajánlani szíves volt” [19]. Gyűjteményének értékes részét a mintegy 100 darab bronzkori lelet adta. Ezekről maga *Somogyi Rezső* is írt „a kisvárdai bronzkincs” címmel az Archeológiai Levelekben. Ugyanebben a levélben fogalmazta meg régészeti tevékenységének célját: „Igen fogok azon örvendezni, ha a beolvastástól megmentett ezen szerzeményem által hazai régészetünknek szolgálatot tehetek. . .” [20].

Somogyi Rezső rendkívül művelt ember volt. Öt nyelven beszélt és írt. Sokszáz kötetes könyvtárában a korabeli orvosi és gyógyszerészi tudomány legkiválóbb művelői mellett a magyar és világirodalom soknyelvű remekei is megtalálhatók voltak. Évenként 150 kr-t fordított könyvtára gyarapítására [21].

Élénken részt vett idős korában is a város közéletében. Ott találjuk nevét „a Kisvárdai Tankerület Önszervező Egyesülete” alapító tagjai között is [22]. A századfordulón megnyílt Polgári Fiú-Iskola szervezésében is tevékenykedett. Komoly anyagi áldozatokat vállalva részt vett a kisvárdai vár első állagmegóvási munkáiban.

Somogyi Rezső volt Kisvárdán az utolsó 48-as honvéd. A kisvárdai iskolák diákjai március 15-e alkalmával évenként felkeresték és köszöntötték. Utolsó kívánsága azt volt, hogy szabadságharcos atilláját koporsójában helyezték el. Így is történt. A halál 1907. október 6-án — éppen a szabadságharc leverésének e szomorú emlékezetű évfordulóján — szólította el az élők sorából. A kisvárdai temetőben temették el. Síremlékének felirata tömören fogalmaz: \int

„Itt nyugszik

Somogyi Rezső
okl. gyógyszerész
nyug. 48-as honvédfőhadnagy
szül. 1827. nov. 17.
meghalt 1907. okt. 6.

Míg élt e hant alatt nyugodó szív
Hón dobogott a hazáért,
Kultúráért,
Lelkéhez nőtt véreieért,

Ki áldva áldják soha el nem mosódó emlékét.”

Somogyi Rezső szakmájában igyekezett a kor követelményeinek teljes mértékben megfelelni. Élete példaként szolgál arra, hogyan lehet összehangolni a magas fokon végzett szakmai munkát a társadalom javára végzett közéleti tevékenységgel. *Somogyi Rezső* követendő mintakép, megérdemli, hogy megbecsüléssel emlékezzünk meg róla.

*

IRODALOM

1. Kisvárdai község Római Katolikus anyakönyve, 1828. Kisvárdai Római Katolikus Plébánia Hivatal. — 2. *Ifj. Menner Ödön*: Szabolcs, Szatmár, Bereg vármegyék patikái és gyógyszerészei. (Vásárosnamény, 1980). — *Dr. Kirilly Dezső*: Családi iratok. — 4. *Somogyi Rezső* levele szüleihez Török Szent Miklósról 1849. március 6-án. — 5. *Somogyi Rezső* levele szüleihez. Derecske, 1850. április 7. (a szerző birtokában). — 6. Szabolcs vármegye alispánjának iratai IV. B. 411 8112/1976. — 7. Szabolcs vármegye alispánjának iratai IV. B. 265 151/1865. — 8. Szabolcs vármegye alispánjának iratai IV. B. 257 4761/1864. — 9. Szabolcs vármegye alispánjának iratai IV. B. 411 605/1874. — 10. Szabolcs vármegye alispánjának iratai IV. B. 411 8323/1879. — 11. Szabolcs vármegye alispánjának iratai IV. B. 411 632/1881. — 12. *Baradlay-Bársony*: A magyarországi gyógyszerészet története. Bp. 1930. — 13. *Padányi Gyúlyás Gyuláné*: Családi iratok. — 14. *Dr. Fekete Imre*: Kisvárdai kórház története. — 15. 2. sz. Általános Iskola Kisvárdai. Cseh István iskolaigazgató adatközlése. — 16. *Makay László* ny. műzeumigazgató szóbeli közlése. — 17. Kisvárdai Lapok 1888. augusztus 19., augusztus 25., szeptember 2. — 18. *Dr. Fazekas Árpád*: Somogyi Rezső gyógyszerész: A szabolcsi régészet úttörője. Kelet-Magyarország 1977. 256. szám. — 19. Bárány *Vécsy József* írása.

Arch. Értesítő 1871. — 20. *Somogyi Rezső*: A kisvárdai bronzkincs. Arch. Értesítő 1871. V. 19. — 21. Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben. Szerk.: György Aladár Bp. 1886. — 22. Kisvárdai Lapok 1892. november 13. — 23. Kisvárdai Lapok 1890. február 9., 1894. december 16.

М-нэ Тушнади-И. Сабо: *Последний солдат освободительной войны 1848 года из г. Кишварда, фармацевт Режэ Шомоди (1828—1907)*

В 1848 году — как и в многих странах Европы — в Венгрии развернулась война за свободу. Взялся за оружие и Режэ Шомоди. Автор ознакомила читателя с его жизнью, на основании данных семьи, истории местности и архивных материалов. Обсуждает его фармацевтическую, общественную и археологическую деятельность.

I. Tusnády neé Szabó: *The last "honvéd" of the War of Liberation of 1848—49, pharmacist Rezső Somogyi of Kisvárdai (1828—1907)*

In 1848 in Hungary, as in several other parts in Europe, the people took up arms to achieve the nation's liberty and independence. Took up arms also Rezső Somogyi, whose life and work as a pharmacist, as a man of public life, as an archeologist is reviewed on the ground of family, local-historical, and archival data.

Ilona Szabó-Tusnády: *Der letzte 48-er Honvéd von Kisvárdai, Apotheker Rezső Somogyi (1828—1907)*

Im Jahre 1848 brach — wie vielerorts in Europa — auch in Ungarn der Freiheitskrieg aus. Zur Waffe griff auch Rezső Somogyi. Verfasser macht uns aufgrund familiärer, lokalgeschichtlicher und archivarischer Angaben mit seinem Leben bekannt. Verfasser würdigt auch seine apothekarische, öffentliche und archeologische Tätigkeit.

* *Resumo en Esperanto*:

Tusnády Mihályneé I. Szabó: *La lasta patrujdefendanto de Kisvárdai el la jaro 1848, farmaciisto Rezső Somogyi (1828—1907)*

En la jaro 1848 — kiel multloke en Eŭropo — ankaŭ en Hungario eksplodis liberecbatalo. Ankaŭ *Rezső Somogyi* prenis armilon. La aŭtorino konigas lian vivon surbaze de familiaj, lokhistoriaj kaj arkivaj indikoj. Ŝi priraktas lian farmaciistan, publikvivan kaj arkeologia agadon.

(*Szabolcs-Szatmár megyei Tanács Gyógyszertári Központja, Rozsnyay Máttyás Gyógyszertár, Kisvárdai, Lenin u. 69. — 4600*)

Érkezett: 1981. IX. 9.

NYUGDÍJAS KOLHOZPARASZTOK EGÉSZSÉGI ÁLLAPOTA

Kliničeszkaja Medicina, 59, (9), 80—82. (1981).

A termelésbe még bekapcsolódó, nyugdíjas korú kolhozparasztkok egészségi állapotának tanulmányozása, egészséges életük, ill. munkaképességük fenntartása és meghosszabbítása egyéni és társadalmi szempontból egyaránt fontos. Szovjet kutatók 2907 ukrán dolgozó (60 év körüli férfiak és nők, kb. megegyező arányban) szociális-egészségügyi helyzetét vizsgálták és az eredmények értékelését, statisztikai feldolgozását elektromos számítógéppel végezték. Megállapították, hogy az idős emberek 93%-a kb. 30—40 éve ugyanazon a helyen dolgozott (esetleg különféle beosztásokban) és most 23% kifejezetten csak idénymun-

kára jön vissza a kolhozba, 21% pedig naponta, de csökkentett munkaidőben dolgozik. A többiek gyakorlatilag teljes napi munkaidőben, de nem a teljes évben dolgoznak. Az idős emberek 88%-a valamilyen ok miatt többé-kevésbé rendszeres orvosi kezelés alatt áll, ill. gyógyszeres szed. Panaszaik között a leggyakoribbak a keringési szervrendszerre, ill. a légző szervrendszerre utalók, de nem ritkák náluk a mozgásszervi elváltozások sem. A munkahelyi vezetőknél feltétlenül figyelemmel kell lenniük az idős emberek megfeszített akaraterővel fokozott, látszólag változatlan munkaképességére és csak könnyű, ill. közepes igénybevételt jelentő munkára oszthatják be őket (228).

Váradi